

УДК 811.161.2'373.7+811.111'373.7

ФЕДУРКО Марія – доктор філологічних наук, професор кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, 82100, Україна (mfedurko@ukr.net)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1148-3867>

ПАТЕН Ірина, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, 82100, Україна (irynapaten79@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8706-6149>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2024.60.17>

Бібліографічний опис статті: Федурко, М., Патен, І. (2024). Мовна категоризація руху в водному просторі (на матеріалі української та англійської фразеології). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 60, 151–158, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2024.60.17>

МОВНА КАТЕГОРИЗАЦІЯ РУХУ У ВОДНОМУ ПРОСТОРІ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ)

Анотація. У статті розглянуто особливості фразеологічної репрезентації філософської категорії руху; доведено, що рух є невід'ємною характеристикою матерії, без якої неможливо пояснити будь-які зміни; аргументовано, що категорія руху є центральною для людини, оскільки її діяльність у просторі та часі неможлива без руху; підкреслено, що важливість води для життя людини усвідомлювано здавна й це підтверджено міфологічними уявленнями різних культур; виділено фразеологізми з ключовими дієсловами, які позначають рух у водному просторі.

Мета статті – контрастивний розгляд ідіом із компонентом на позначення руху у водному просторі в неблизькостпоріднених мовно-культурних системах (українській та англійській). Її актуальність вмотивована кількома чинниками: 1) вимогою врахування в лінгвістичному аналізі здобутків інших наук (психології, філософії, етнології, культурології тощо), що уможливорює розгляд мови як втілення культури, її частину, автора, продукт та основу; 2) потребою вивчення особливостей мовної категоризації руху в водному просторі засобами фразеології; 3) потребою компаративного розгляду змісту, структури, особливостей функціонування цих одиниць у різних лінгвокультурних просторах, зокрема у мовах слов'янської та германської класифікаційних груп.

У статті фразеотематичну групу «Рух у водному просторі» розглянуто як складник фразеотематичного поля «Рух», побудовану навколо концепту РУХ, та проаналізовано її складники – фразеосемантичні поля «активний рух» і «пасивний рух». Доведено, що ідеографічне представлення фразеологічних одиниць дає змогу виявити своєрідну таксономію семантичних груп фразем, їхні парадигматичні й синтагматичні відношення, їхню якісну й кількісну типологічну структуру, пов'язаність семантики руху з мотивацією рис характеру людини; з'ясовано, що більшість фразем зі значенням руху водою має видозмінену семантику, трансформовану з власне фізичного руху в рух об'єкта в соціумі, його активну / пасивну діяльність, у міжособистісні стосунки, у деякі морально-етичні та інші прагматичні характеристики й оцінки.

Перспективу подальших розвідок становить дослідження руху тварин водного простору у слов'янських та романських мовах.

Ключові слова: фразеологія, рух, простір, активний рух, пасивний рух.

FEDURKO Mariia – Doctor of Philology, Professor at the Department of Primary Education Fundamental Disciplines, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko str., Drohobych, 82100, Ukraine (mfedurko@ukr.net)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1148-3867>

PATEN Iryna, Ph. D. in Philology, Senior Lecturer at the Ukrainian Language Department, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko str., Drohobych, 82100, Ukraine (irynapaten79@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8706-6149>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2024.60.17>

To cite this article: Fedurko, M., Paten, I. (2024). *Movna katehoryzatsiia rukhu v vodnomu prostori (na materialy ukrainskoi ta anhliiskoi frazeolohii)* [The Linguistic Categorization of Motion in an Aquatic Space (based on Ukrainian and English Phraseology)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 60, 151–158, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2024.60.17> [in Ukrainian].

THE LINGUISTIC CATEGORIZATION OF MOTION IN AN AQUATIC SPACE (BASED ON UKRAINIAN AND ENGLISH PHRASEOLOGY)

Summary. *The peculiarities of the philosophical understanding of motion has been clarified; it has been established that motion is a property of matter without which no change can be understood; it has been proved that the category of motion is the main category for a human being, since human life in a certain space and time is impossible without motion; it has been emphasized that the awareness of the importance of water for human life has existed since ancient times, as evidenced by the mythological representations of different cultures; the phrases with a core verb of motion in water space has been distinguished.*

The aim of the article is a contrastive analysis of idioms with a core component of motion in an aquatic space in non-closely related linguistic and cultural systems (Ukrainian and English). The relevance of the article is motivated by several factors: 1) the requirement to consider the achievements of other sciences (psychology, philosophy, ethnology, cultural studies, etc.) in linguistic analysis, which enables the examination of language as an embodiment of culture, its part, creator, product, and foundation; 2) the need to study the peculiarities of linguistic categorization of motion in water space through phraseology; 3) the necessity of a comparative examination of the content, structure, and functional features of these units in different linguocultural spaces, particularly in the languages of the Slavic and Germanic classification groups.

The phraseo-thematic group «Motion in Aquatic Space» as a component of the phraseotematic field «Motion» structured around the concept «Motion» has been clarified in the article.

It has been proved that the ideographic categorization of phraseological units makes it possible to reveal a taxonomy of semantic groups of phrases, their paradigmatic and syntagmatic relations, synonymous variants, their qualitative and quantitative typological structure, closely linking the semantics of motion with the motivation of human character traits. Most phrases with the meaning of motion in water have dessemantic, obsolete semantics that transform from physical motion itself into the movement of an object in society, active or passive activity, interpersonal relations, some moral and other pragmatic characteristics and assessments.

The prospect is to study the motion of animals in an aquatic space in Slavic and Romance languages.

Key words: *phraseology, motion, space, active motion, passive motion.*

Постановка проблеми. Актуальність цієї розвідки вмотивована вимогами й потребами сучасного етапу розвитку мовознавства в Україні та світі. Серед них виокремлюємо, по-перше, вимогу включення до теоретико-методологічного інструментарію лінгвістичного аналізу пізнавальних досягнень інших наук (філософії,

психології, культурології, етнології тощо), що уможливило розгляд мови як втілення культури, її частину, автора, продукт та основу. По-друге, потребу мовної категоризації руху в водному просторі як цілісних одиниць словника, який відображає свідомість, спосіб мислення, умови буття свого творця і носія – етносу, нації, соці-

альної групи тощо. По-третє, потребу компаративного розгляду змісту, структури, особливостей функціонування цих одиниць у різних лінгвокультурних просторах, зокрема в мовах слов'янської та германської класифікаційних груп. Адже фраземи образно відтворюють найрізноманітніші прояви буття й діяльності людини, вони нерозривно пов'язані з історією народу; це – «відбитки» його історії, традицій, звичаїв, обрядів, вірувань, забобонів, міфів у процесах стереотипізації етнічних уявлень про людину, її довкілля і внутрішній рефлексивний досвід (Селіванова, 2004, с. 8).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вибір об'єкта нашого дослідження не випадковий: рух пов'язаний із життям і розвитком людини, природи, суспільства, а фраземи – це онтологічно значущий пласт лексичного складу мови, який ці життя й розвиток віддзеркалює. Зазначеним належить пояснювати численність розвідок українських і зарубіжних лінгвістів про ключові лексико-семантичні групи дієслів руху, описані під різними поглядами і на матеріалі однієї (К. Лискова, О. Залужна, Г. Шевчук) або ж кількох мов (Н. Іваницька). Фраземи концептосфери руху теж були об'єктом системного розгляду, зокрема контрастивного (І. Патен), однак не фраземи зі значенням руху у водному просторі: ці одиниці становлять сьогодні дослідницьку лакуну.

Історичний розвиток національної мови в контексті світової культури виявляє діалектичний зв'язок глобального й локального (національного), який на різних рівнях мовної системи актуалізують спільні (ізоморфні) і специфічні (аломорфні) форми, одиниці, явища, категорії тощо. Їхній вияв і опис – один із імперативів сучасної лінгвістики, спричинений, зокрема, важливістю виявлених подібностей і відмінностей як у теоретичному, так і в прикладному аспектах (Ivanytska & Ivanytska, 2018, с. 214). Для встановлення їх на фразеологічному рівні актуальний контрастивний розгляд ідіом із компонентом на позначення руху у водному просторі в неблизькопоріднених мовно-культурних системах. Структурно-типологічна характеристика цих одиниць, з'ясування особливостей їхньої семантико-ідеографічної й концептуальної організації, прагматичного наповнення значущі з огляду

на апіорність когнітивної специфіки кожної лінгвокультури.

Мета статті – контрастивний розгляд ідіом із компонентом на позначення руху у водному просторі в неблизькопоріднених мовно-культурних системах (українській та англійській). **Завдання** – 1) з корпусу українських та англійських фразем виокремити одиниці з компонентом на позначення руху у водному просторі; 2) виявити їхні структурно-типологічні особливості; 3) здійснити фразеографічну систематизацію цих одиниць.

Виклад основного матеріалу. Проблема руху хвилювала філософів від найдавніших часів, але трактували її по-різному. Першим, хто осмислив універсальність руху, наголосивши, що все рухається, змінюється, «тече» і що «не можна двічі увійти в ту саму річку», був Геракліт (Сморж, 2004, с. 33). Філософи-матеріалісти XVII–XVIII ст. (Дж. Толанд, Д. Дідро, Ж. Ламетрі) розглядали рух як спосіб буття матерії. Представники німецької класичної філософії зводили рух до механічної форми. Проте вже для Г. Гегеля рух – це не тільки просторові переміщення, але й «життєвість», «імпульс», «діяльність», «розвиток» (Сморж, 2004, с. 33).

Отже, рух – спосіб буття всього сущого, попри реальність стану спокою. Але і спокій – це всього лиш частковий вияв руху, момент збереження якісної визначеності буття, такий різновид руху, що не веде до зміни якісних характеристик предметів. Скажімо, у людському організмі безперервно відбуваються біологічні процеси, тобто зміни, хоч зовнішньо людина може бути нерухомою. Для руху як для онтологічної основи буття постульовано також незнищенність і вічність, як і для самого буття. Поставши разом з ним (буттям), рух безконечний, тож його неможливо заново розпочати.

У нашому дослідженні виходимо з широкого розуміння феномена «рух»: це «1) *філ.* спосіб існування матерії, який полягає в безперервній зміні всього існуючого і виявляється в безпосередній єдності перервності й неперервності простору і часу; 2) процес розвитку, у результаті якого відбувається зміна якості предмета, ... перехід від одного якісного стану до іншого», 3) «зміна положення кого-, чого-небудь унаслідок обертання, коли-

вання, переміщення; 4) робота якого-небудь механізму, машини, пристрою і т. ін.; 5) зміна положення тіла або його частин...; 6) зміна в душевному стані, викликана яким-небудь почуттям, переживанням і т. ін.; 7) *перен.* громадська діяльність або масовий витуп, спрямований на досягнення певної мети; 8) *перен.* розвиток дії в літературному творі» (Словник VIII, 1977, с. 914). У такому своєму визначенні це поняття застосовне до об'єктів різних просторів (твердження про множинність підпросторів уважають «гносеологічною необхідністю» сьогодення) (Ю. Яковлева, О. Закотюк).

Просторові об'єкти – це особливі, топологічно замкнуті частини простору, конкретні вияви матерії у вигляді того чи того тіла, наділеного певними фізичними характеристиками: контуром, розміром, об'ємом, кольором, формою тощо. Серед численних об'єктів простору вирізняють географічні – природні або створені людиною утворення з певним місцем розташування та роллю у формуванні й зміні ландшафту Землі. Серед них виокремлюють гідрографічні: океани, моря, затоки, протоки, лимани, озера, болота, водосховища, річки, канали тощо. Сукупність відношень між ними утворює особливий різновид простору – водний.

Тлумачний словник української мови фіксує слово *вода* з таким значенням: «... 2. *перев. мн.* Водна маса джерел, озер, річок, морів, океанів // Водна поверхня морів, озер, річок. /Водні простори, ділянки морів, озер, річок (Словник I, 1970, с. 716). Отже, це значення є результатом метонімічного перенесення, завдяки якому слово *вода* набуває просторових характеристик. Крім того, сема 'простір' – складник семантичної структури номенів різних водних об'єктів, пор., з одного боку, *океан* – «1. тільки одн. Водний простір, що вкриває більшу частину земної кулі й поділяє суходіл на материки та острови» (Словник V, 1974, с. 662) та *ріка*, з другого, – водний потік, що живиться із джерела або стоком атмосферних опадів і тече по видовжених зниженнях рельєфу від верхів'я до гирла (Словник VIII, 1970, с. 574). Ці словникові дефініції підтверджують думку про те, що такі поняття, як простір, об'єкт, місце, пов'язані.

Людина здавна усвідомлювала значущість води для власної життєдіяльності.

Зазначене підтверджують міфологічні уявлення різних народів. Згідно з ними, вода – фундаментальна стихія світобудови, джерело й народження; «символ першоматерії, плодючості; початку й кінця усього сущого на Землі; Праматері Світу, інтуїтивної мудрості»; «символ хаосу, несталості, змінності, перетворення, розчинення; безміру можливостей; одужання; джерела життя; воскресіння; небезпеки, смерті; очищення, хрещення добра і зла <...> забуття; жіночого начала; магії» (Kopaliński, 1997, с. 475); у численних міфах вода слугує рубежем між природним і надприродним світами, а моря й ріки – між світами живих і мертвих, див. англ. *cross the river* 'переїхати через річку; подолати перешкоду'; 'умерти', що неодмінно наводить на думку про легендарну річку Стікс, пор. з укр.: *і вода відсвятиться* 'хто-небудь помре, буде вбитий'. Зіставляючи культури виявляють також відмінності в символічному навантаженні лексеми *вода*: якщо в українців вона символізує красу: *хоч з лиця води напийся, здоров'я й силу: здорова, як вода*, то в англійців навпаки – слабкість, надмірну сухорлявість: *as weak as well-water; like a yard of pump-water; narrow/strong as/like a drink of water*.

Вода – вагомий складник усіх елементів живої природи; вона дає життя, але й може забрати його, зруйнувати все, створене людською працею, коли стає некерованою силою. Амбівалентність цього архетипного символу відображають у досліджуваних мовах і фразеологізми з образами чистої та брудної води, наприклад: *впливати / вплисти на чисту воду; чистої води; нема промитої води* // *of the first water; from a pure spring, pure water flows* та *ловити (вудити) рибку в каламутній воді; каламутити / скаламутити воду* // *don't throw away your dirty water until you get clean; fish in troubled water*.

За віруванням давніх слов'ян, воду як простір заселяють добрі й злі істоти. Злі засилають через воду своїх слуг, щоб отруїти людині життя (Головацький, 1991, с. 41–47), навіть забрати його. Вода як місце загибелі людини – то найвищий ступінь людського горя: вона не завжди повертає тіла потопельників. Тут простежуємо символіку міфологічного низу, провалля на тлі інших фізичних ознак, переданих стрижневими дієслівними

лексемами зі значенням руху у водному просторі, у ролі пацієнса чи інструментатива при яких вживано назви первісних архетипів води чи асоціативно пов'язаних з ними водних об'єктів або ж локативів – див., для прикладу, фразеологізми *піти у воду; як вода вмила (змила); шубовсть – як чорт у воду; як з мосту впасти*. В англійській культурі вода теж символічно пов'язана з проваллям, незвіданим, із простором, здатним поглинути все, що в нього потрапляє: *gone like water'd closed over him; through hell and high water; get into deep water(s); in deep water*.

Чимало фразем з дієслівним компонентом на позначення руху у водному просторі маніфестують (у першому своєму значенні чи в похідних) семантику «архаїчного» часу, нескінченності життя. Людина асоціює воду з плинністю часу: *піти (збігти) за водою; літа упливають, як вода; іде, як вода з каменя* (про людський вік) // *to flow like water though one's fingers; a lot of water passed under the bridge*.

Ідеографічна систематизація лексикону загалом і його фразеологічного складника зокрема розпочата працями П. Роже, М. Номиса, П. Буссьєра та ін. учених. Наприкінці ХХ ст. інтерес до тематичного опису одиниць лексико-фразеологічного рівня суттєво посилюється. Проте єдиного підходу до фразеографічної систематизації поки що не вироблено, чим пояснювано різні на сьогодні способи тезауросопобудови цього фрагмента словника (Краснобаєва-Чорна, 2010, с. 40).

У нашому дослідженні фразеотематичну групу «Рух у водному просторі» розглядаємо як складник фразеотематичного поля «Рух», побудованого навколо концепту РУХ, позаяк «темою фразеополя може бути концепт, що виконує функцію маркера введення у своєрідний мовний простір, оскільки будь-який концепт є рубрикою ідеографічної класифікації, яка відповідає природному членуванню реального світу» (Краснобаєва-Чорна, с. 40). Відповідно фразеотематичну групу «Рух у водному просторі» членуємо на два фразеосемантичні поля: «Активний рух», «Пасивний рух». У першому полі виділяємо дві семантичні групи і п'ять семантичних підгруп.

Фраземи з дієсловом на позначення *активного руху у водному просторі* диференціюємо на основі абстрактної категорій-

ної семи «характер руху» й розрізняємо дві семантичні групи: а) рух у вертикальній водній площині; б) рух у горизонтальній водній площині.

Активний рух у вертикальній водній площині може мати два спрямування – *вгору і вниз*. Важливо, що протиставлення верху і низу як оцінних складників структурної моделі світу закорінені в міфології й релігії народів (Сошко, 2019). У ролі стрижневої одиниці в українських фраземах активного руху вгору у вертикальній водній площині вгору вживано дієслова *виходити, виступати, виринати, йти, спливати: вийти сухим із води; випливати / виплисти (виринати) на поверхню; як (мов) з води йде (росте)*. Перелічені фраземи можна об'єднати навколо семантичної ознаки «щасливий кінець; успішний результат».

Деякі з українських фразем цього різновиду містять у своєму складі іменники-соматизми (*голова, око, язик*). У такому разі вони набувають здатності співвідноситися зі сферою а) мовленнєвої діяльності: *спливати на язик*; б) розумово-психічної діяльності: *припливати до голови; спливати / сплисти на ум*. Це дає підстави висувати, що кожний ментальний простір задає свій смисловий контекст, адже ізольованих слів насправді не існує; нові контексти зумовлюють переосмислення словообразів, посилюють їхні емоційно-експресивні характеристики, надають їм нових семантичних відтінків (Лила, 2018, с. 58).

Англійські варіанти, які ми зараховуємо до цієї групи, це: *believe water will flow uphill; a fish out of water*. У першій фраземі вода виступає агенсом, а в другій – локативом при агенсі риба. Відповідно семантичні ознаки у цих фразем різні: необачність і загрозове становище.

У фразеологізмах з дієсловами на позначення *активного руху вниз у вертикальній водній площині* роль стрижневого компонента в українській мові виконують дієслова *впасти, шубовснути, пірнути, канути, поринути, опуститися, спускатися*. Усі вони реалізують ідею щезання, знищення, складних життєвих обставин, наприклад: *спускатися (сідати) на дно; піти [на дно] раків (раки) ловити; як [мов, ніби і т. ін.] у воду впасти*. Дієслово *канути*, наведене в переліку компонентів-мо-

дифікаторів останньої фраземи, має й інші значення, пор.: *канути* ‘пірнути, зануритися; капати, текти’. Крім загальної ідеї зникнення, воно виражає також значення смерті у водній стихії: *канути у (в) Лету*. Лета в міфології греків – «річка забуття» в загробному житті: хто пив воду з Лети, то забував усе своє земне життя (Пальчевська, 2017, с. 58). Близькі за складом фраземи *канути в минуле, канути у вічність* означають зникнення в часі. Їхніми англійськими еквівалентами слугують одиниці іншого структурно-синтаксичного плану (субстантивні), але саме з іменником *water*, пор.: *water of forgetfulness, Lethean waters*.

Фразему *текти крізь пальці* відносимо до периферії одиниць аналізованого різновиду, хоч її стрижневий компонент (*текти*) не є дієсловом із значенням активного руху вниз у вертикальній водній площині. Проте компонент *крізь пальці* вказує на рух (переміщення) самої води зверху вниз. Тож ‘знищенність’ як спільна семантична ознака одиниць цієї семантичної підгрупи доволі виразно в ній прочитувана.

В англійській мові роль стрижневого компонента відіграють дієслова *go, jump, get: get into deep water(s), go (and) jump in the lake*.

Активний рух у горизонтальній водній площині можна диференціювати як: а) *рух із перешкодами*; б) *рух без перешкод*; в) *невизначеність руху*.

Активний рух із перешкодами у горизонтальній водній площині зумовлений подоланням різних перешкод: *пливти проти течії // sail (steer) close (near) the wind; swim against the stream; swim with the current / flow / stream*.

Активний рух без перешкод у горизонтальній водній площині – фразеологізм плавом *пливти*: ‘1) рухатися безперервним потоком (про людей) // прибувати у великій кількості кудись; 2) збільшуватися, надходити у великій кількості’; *на плаву; як за водою йти // sail before the wind; плавати мілко; копійка в кишеню пливе*.

Здавна люди мріяли опанувати великий (морський, океанічний) водний простір, щоб долати великі відстані й налагоджувати сполучення між віддаленими територіями. На думку Ф. Бродаеля, виняткова роль водного простору полягає у створенні єдиної цивілізації, у виході за вузькі межі морів, у зв’язку

одних морів з іншими, у подоланні перешкод, що їх роз’єднують, у налагодженні між ними відносно легкого сполучення.

Острівна Англія впродовж тривалого часу була впливовою морською державою. Тож велика кількість фразеологізмів англійської мови в той чи той спосіб стосуються судноплавства. Для нашого дослідження цікаві такі ідіоми: *above water; at a rate of knots; gather way, freshen the way; go to sea / follow the sea; beyond (over) [the] sea (seas)*. З огляду на специфіку географічного розташування України, не виявляємо відповідних фразем в українській мові.

Активний невизначений рух у горизонтальній водній площині. Найбільшою мірою пристосовані до життя у воді – риби, тут вони у своїй стихії, тому й уважають їх її посланцями. Народна мудрість засвідчила це фразеологізмами: *як риба з водою; як риба у воді // swim like a cork / a fish*.

Стереотипна поведінка мешканців водойм слугує підставою для виникнення тих чи тих фразем. Так, надзвичайно рухливий, з видовженим гнучким тілом в’юн, якого годі втримати в руках, дав життя українському фразеологізму *вертїтися крутїтися, як в’юн в ополонї* та англійському *quick as an eel* – так кажуть про швидку та жваву людину.

Фізичні властивості ще одного мешканця прісних та солонуватих водойм – рака, його надто повільне просування послугували підставою для виникнення фразеологічних одиниць *пішов, як рак по дріжджі; лізти / полізти рачки*. В англійській мовній картині світу ці фізичні властивості асоційовано з черепахою та равликом: *[as] slow as a tortoise, [as] slow as a snail*.

Фраземи аналізованого різновиду дають підстави до такого висновку: різні мови виявляють певну спільність у метафоризації тих чи тих тварин, хоч кожна культура формує свій набір цих особин, закріплюючи за ними відповідні характеристики. Тож у кожній культурі можна виділити певні домінантні образи, які частіше за інших фігурують у фразеології.

Пасивний рух у водній площині. Оскільки вода в гідрографічних об’єктах наділена кінетичною енергією, то тіла, потрапляючи в неї, можуть зазнавати дії цієї енергії: *як лист за водою; піти (збігти) за (з) водою; пливти за течією (по течії);*

взяла вода //float/go/swim with the current/flow/stream / tide; follow the crowd; list to the flow of the river and you will get a trout, drift-wood never goes upstream.

Вербативи, найчастіше використовувані у складі обох зазначених різновидів фразеологізмів, – це українські й англійські дієслова *пливти, плисти, плинути, itи / попливти // sail, flow, drift, swim down*.

Висновки. Вода – це базовий концепт космогонічної картини світу. Фразеотематична група «Рух у водному просторі» закріплює знання індивіда й соціуму про світ, виконуючи при цьому функцію вербалізатора, класифікатора та інтерпретатора концептуальної моделі світу.

Ідеографічна категоризація фразеологічних одиниць дає змогу виявити своє-

рідну таксономію семантичних груп фразем, їхні парадигматичні й синтагматичні відношення, якісні й кількісні характеристики їхньої структури, тісно пов'язуючи семантику руху з мотивацією рис характеру людини. Зважаємо на той факт, що більшість фразем із значенням руху водою має десемантизовану, вивітрєну семантику, трансформовану зі значень власне фізичного руху в рух об'єкта у соціумі, активну чи пасивну його діяльність, у міжособистісні стосунки членів соціуму, їхній статус (матеріальний, фізичний, розумово-психічний), у деякі морально-етичні та інші прагматичні характеристики й оцінки.

Перспективним вважаємо вивчення особливостей вербалізації руху тварин водного простору в слов'янських і романських мовах.

ЛІТЕРАТУРА

- Англо-український фразеологічний словник. Укладач К. Баранцев. 2-ге видання, виправлене. Київ : Товариство «Знання», КОО, 2005.
- Білоноженко В.** та ін. укладачі. Фразеологічний словник української мови. Т. 1, Т. 2. Київ: Наукова думка, 2013. 528 с., 990 с.
- Головацький Я.** Виклади давньослов'янських легенд, або міфологія. Київ : Довіра, 1991. 91 с.
- Краснобасва-Чорна Ж., Лобасова В.** Фразеосемантичне поле «емоції людини» в сучасній українській мові: база даних. *Мовознавчий вісник*. 2010. Вип. 10. С. 39–43.
- Лиля М.** Мовний образ як компонент мовної картини світу. *Теоретична і дидактична філологія. Серія: Філологія*. 2018. Вип. 27. С. 55–66.
- Пальчевська О.** Фразеологізми української мови з просторовим компонентом семантики (спроба лінгвокультурного аналізу). *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2017. Вип. 1. С. 55–60.
- Селіванова О.** Нариси з української фразеології (психологічний та етнокультурний аспекти) : монографія. Київ-Черкаси : Брама, 2004. 276 с.
- Словник української мови / Білодід І. К. та ін. [В 11 т.] (1970–1980). URL : <http://sum.in.ua/>
- Сморж Л.** Філософія : навч. посіб. Київ: Кондор, 2006. 416 с.
- Сошко О.** Метафоричне переосмислення просторових ознак у фразеологізмах на позначення внутрішніх характеристик людини (на матеріалі української, німецької та англійської мов). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологія. 2019. Вип. 5. С. 93–95.
- Ivanytska N., Ivanytska N.** Ukrainian and English verbs : bilateral contrastive cross-linguistic perspective. *Advanced Education*. 2018. Iss. 9. P. 213–218.
- Kopaliński W.** Słownik symboli. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1997.
- Oxford Dictionary of English Idioms. Oxford, 2010. 408 p.
- Wilkinson R.** Thesaurus of Traditional English Metaphors. 2002. 896 p.

REFERENCES

- Barantsev, K.** (Comp.). (2005). Anhlo-ukrainskyi frazeolohichniy slovnyk [English-Ukrainian phraseological dictionary]. Kyiv : Tovarystvo «Znannia» [in Ukrainian].
- Bilonozenko, V.** та ін. (2013). Frazeolohichniy slovnyk ukrainskoi movy [Phraseological dictionary of the Ukrainian language]. (Vols 1–2). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
- Holovatskyi, Ya.** (1991). *Vykłady davnoslov'ianskykh lehend, abo mifolohiia* [Interpretations of ancient Slavic legends, or mythology]. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].

- Krasnobaieva-Chorna, Zh., Lobasova, V.** (2010). Frazeeosemantychnе pole «emotsii liudyny» v suchasniі ukrainskii movi: baza danykh [Phrase-semantic field of «human emotions» in the modern Ukrainian language: database]. *Movoznavchyi visnyk – Linguistic Bulletin* (Issue 10), (pp. 39–43) [in Ukrainian].
- Lyla, M.** (2018). Movnyi obraz yak komponent movnoi kartyny svitu [Linguistic image as a component of the linguistic world picture]. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia. Seriia: Filolohiia – Theoretical and didactic philology. Series: Philology* (Issue 27), (pp. 55–66) [in Ukrainian].
- Palchevska, O.** (2017). Frazеolohizmy ukrainskoi movy z prostоровym komponentom semantyky (sproba linhvokulturnoho analizu) [Phraseologisms of the Ukrainian language with a spatial component of semantics (an attempt at linguistic and cultural analysis)]. *Naukovyi zhurnal Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiedialnosti «Lvivskiy filolohichnyi chasopys» – Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety «Philological Periodical of Lviv»* (Issue 1), (pp. 55–60) [in Ukrainian].
- Selivanova, O.** (2004). *Narysy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnityvnyi ta etnokulturnyi aspekty) [Essays on Ukrainian phraseology (psychocognitive and ethnocultural aspects)]*. Cherkasy [in Ukrainian].
- Bilodid, I. K.** and other (1970–1980). *Slovnyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]* (Vols. 1–11). Retrieved from: <http://sum.in.ua/> [in Ukrainian].
- Smorzh, L.** (2006). *Filosofiia [philosophy]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Soshko, O.** (2019). Metaforychne pereosmyslennia prostorovykh oznak u frazeolohizmakh na poznachennia vnutrishnikh kharakterystyk liudyny (na materialy ukrainskoi, nimetskoi ta anhliiskoi mov) [Metaphorical Rethinking of Spatial Features in Phraseologisms Denoting Internal Human Characteristics (Based on the Material of Ukrainian, German and English)]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Filolohiia» – Scientific Notes of the National University «Ostroh Academy»*. Series: *Philology* (Issue 5 (73)), (pp. 93–95) [in Ukrainian].
- Ivanytska, N., Ivanytska, N.** (2018). Ukrainian and English verbs: bilateral contrastive cross-linguistic perspective. *Advanced Education*, 9, (pp. 213–218) [in English].
- Kopaliński, W.** (1997). *Słownik symboli [Symbol dictionary]*. Warszawa: Wiedza Powszechna [in Polish].
- Oxford Dictionary of English Idioms** (2010). Oxford [in English].
- Wilkinson, R.** (2002). *Thesaurus of Traditional English Metaphors* [in English].